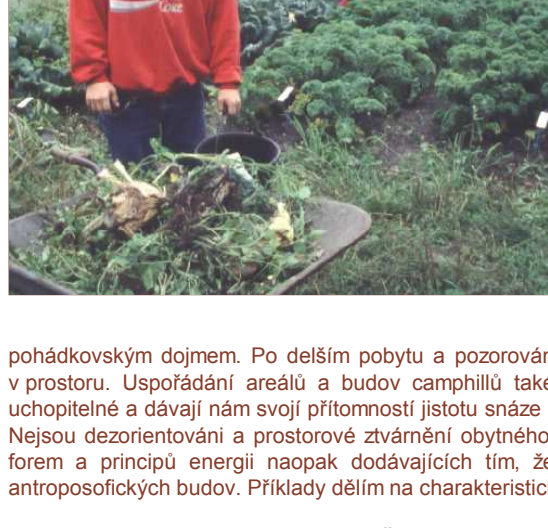

Magie anthroposofických staveb očima architekta

Krystalické architektonické formy promlouvající svým vlastním jazykem. Co se skrývá v jejich tvarech a barvách? Je to vztah stavby k člověku, odraz jeho skryté vnitřních rytmy a proupliv...

Jeden z citátní zakladatele antroposofie Rudolfa Steinera říká: "Člověk jako hotový tvar vzešel z pohybu. Hotová forma člověka vznikla z utvářejících se a uvolňujících se praforem. To co se pohybuje, vychází z klidného tvaru. Klidné, spočívající, se původně tvoří z pohybu." Anthroposofické stavby tedy přicházejí zpět k praforam a napomáhají lidské podstatě pohybu a orientaci v prostoru.

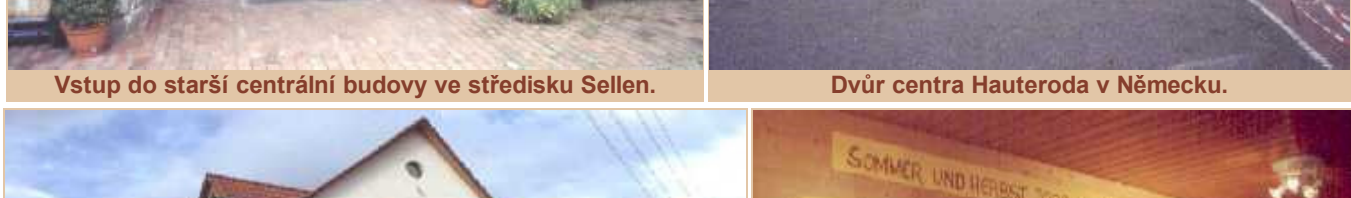
Svěřence Michael je na farmě Hauteroda v SRN jako zemědělec zjevně spokojen.

Anthroposofická architektura farem pro mentálně postižené
Jednou z antroposofických aktivit je péče o mentálně postižené v zařízeních typu camphill. Jde vždy o komunitní péči o postižené v rámci ekologické nebo ve skupinách budov, kde jsou v rámci programu vytvořeny vhodné podmínky pro rozvoj a pobyt svedených. Tyto oázy poskytují tělesné i duševně postiženým šanci rozvíjet svůj stav tím, že podporují jejich vlastní schopnosti a způsoby projevu. Architektonické uspořádání těchto zařízení tomu v mnoha případech promyšleně napomáhá. Jak?
Tak například: už tvary a dispozice budov zde hrají svoji léčivou roli. Je toho dosaženo nejen organickým uspořádáním všech prvků i obytného prostoru, ale i navozovaným vztahem ke způsobu jak člověk podvědomně vnímá prostor. Formy těchto staveb už na první pohled působí velmi neobyčejně. Často až pohádkovským dojmem. Po delším pobytu a pozorování pohybu obyvatel poznáme jak jim architektonické formy pomáhají orientovat se v prostoru. Uspořádání areálu a budov camphill také odráží naše podprahové vnímání známých prostorových znaků. Jsou pro nás uchopitelné a dávají nám svoji přítomnost jistotu snáze se orientovat. Tím mají obyvatelé antroposofické architektury usnadněn svůj rozvoj. Nejsou dezorientováni a prostorové ztvárnění obytného prostoru jim neubírá energii. Uvedme si některé příklady důležitých prostorových forem a principů energií naopak dodávajících tím, že nám jsou známy. Pro názornost je zařazeno i několik příkladů jiných druhů antroposofických budov. Příklady dělím na charakteristické znaky a prvky typické pro tyto stavby:

CESTY, VSTUPY, DVORY A NÁDVORÍ
Již při koncipování přístupu do těchto "minisvětů" dbají architekti na navození příjemné atmosféry. Cesty jsou upravené a čisté, jasné vymezené. Často je středem camphillu vnitřní dvorana. Symbol a funkce cesty i dvora nás vedou, ohraničují nás, dávají nám jistotu před vstupem dovnitř. Vstupní dveře jsou chápány jako předěl mezi vnějším a vnitřním. Anthroposofické tvarosloví zde je nejčastěji osově s centrálním motivem směřujícím vzhůru. Podprahově tak zde vnímáme nahoru rostoucí optimistickou energii zvoucí dovnitř:

Vstupní cesta a nádvoří u nové budovy dílen v camphillu Sellen v Německu.

Vstup do starší centrální budovy ve středisku Sellen.

Dvůr centra Hauteroda v Německu.

Vstupní prostor camphillu Hauteroda v Německu.

Chodba s nástěnkou u vchodu do zařízení v Sellenu.

Dvorana camphillu Orion v holandském Rotterdamu.

Vstup do antroposofického rodinného domu.

VSTUPNÍ HALY, ZÁDVEŘÍ A CHODBY
Jsou prostorné a světlé. Tvar a atmosféra těchto dispozičních částí staveb je symbolickou otevřenou náručí, chodby nejsou přímé, ale vlní se a nebo jsou zalomené. Jsou prostorem, který vítá a vyzývá k pokračování. Jsou předělem mezi vnějším, vnitřním a dalším prostorem, místem, kde se člověk snadno zorientuje:

Recepce v antroposoficky orientované kosmetické společnosti Weleda Praha.

Zádveří, hala a chodba v sídle firmy Weleda ve Schwabisch Gmundu v Německu - průhled z haly do dvora.

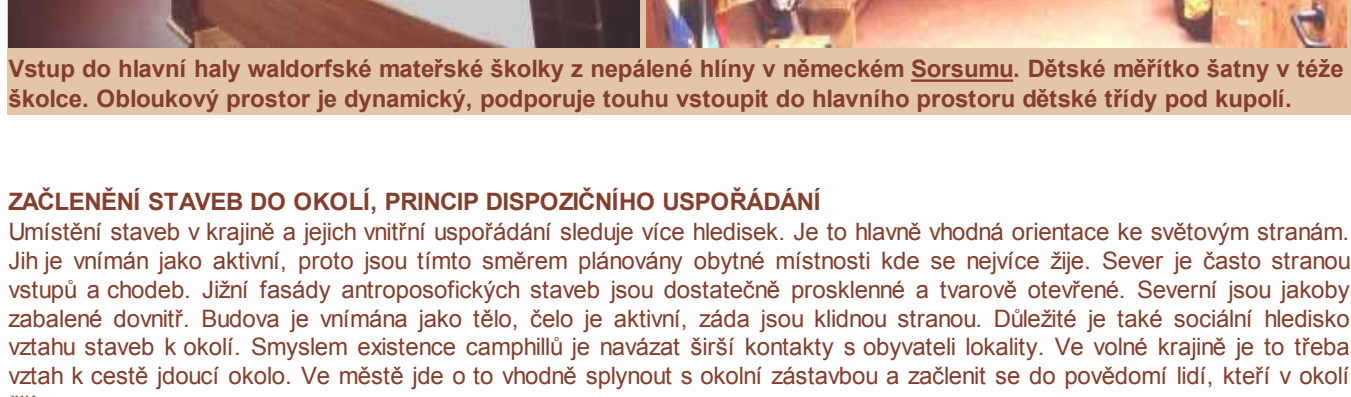
Vstup do hlavní haly waldorfské mateřské školky z nepálené hlíny v německém Sorsumu. Dětské měřítko šatny v téže školce. Obloukový prostor je dynamický, podporuje touhu vstoupit do hlavního prostoru dětské třídy pod kupolí.

ZAČLENĚNÍ STAVEB DO OKOLÍ, PRINCIP DISPOZIČNÍHO USPOŘÁDÁNÍ
Umístění staveb v krajině a jejich vnitřní uspořádání sleduje více hledisek. Je to hlavně vhodná orientace ke světovým stranám. Jih je vnímán jako aktivní, proto jsou tímto směrem plánovány obytné místnosti kde se nejvíce žije. Sever je často stranou vstupu a chodby. Jižní fasády antroposofických staveb jsou dostatečně prosklené a tvarově otevřené. Severní jsou jakoby zabalené dovnitř. Budova je vnímána jako tělo, čelo je aktivní, záda jsou klidnou stranou. Důležité je také sociální hledisko vztahu staveb k okolí. Smyslem existence camphillu je navázat širší kontakty s obyvateli lokality. Ve volné krajině je to třeba vztah k cestě jdoucí okolo. Ve městě jde o to vhodně splynout s okolní zástavbou a začlenit se do povědomí lidí, kteří v okolí žijí.

Camphill Maartenhuis na ostrově Texel v Holandsku - urbanismus farmy, vztah k cestám a světovým stranám (dole jih, nahoře sever).

Camphill v Hapstead Village v Devonu (vpravo nahoře a dole), je s typicky anglickými venkovskými štíty domů, trochu jiným případem. Staré sídlo v lesích za městečkem mohlo být pro potřeby komunity adaptováno pouze uvnitř.

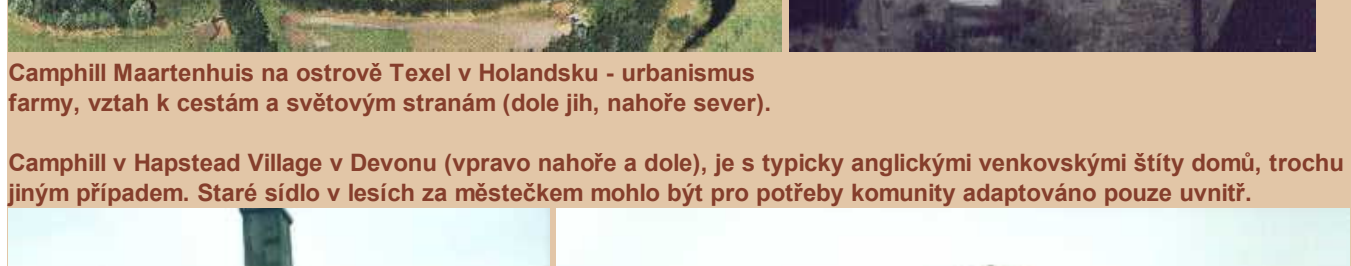

JÍDELNY A SPOLEČNÉ OBYTNÉ PROSTORY
Místo setkávání u společného stolu a symbolika společných zásluh o pokrm - tak lze často charakterizovat centrální prostor camphillovských domů. Krásné velké jídelní stoly s přírodnou strukturou dřeva sladěnou s barevným prostíráním: místo které spojuje, kde je možné se setkat a podělit se nejenom o stravu (dílem z vlastnoručně vypěstovaných produktů za domem), ale i o zážitky uplynulého dne. U stolu a s pomocí stoličků se učíme být lidskými.

Jídelna a obytný prostor camphillu v Devonu.

Jídelna camphillu na ostrově Texel.

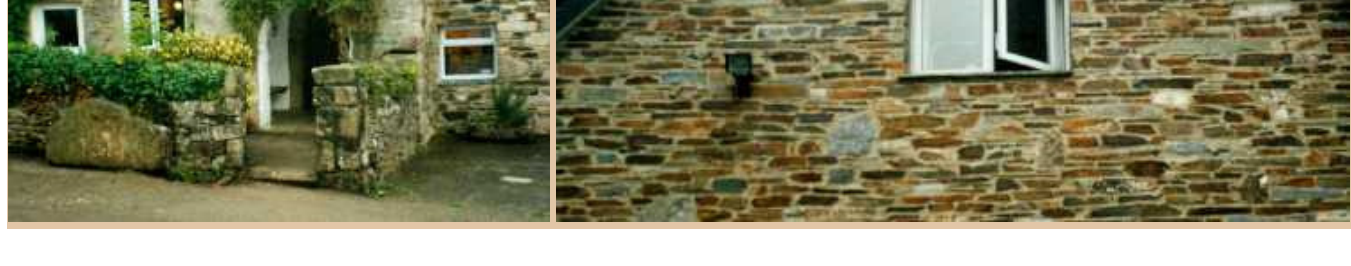

Waldorfská školka v Sorsumu. Klidné prostředí interiéru s horním světlem podporující koncentraci na tvořivou hru. Princip nebe a země podporuje tónované zbarvení stěn. Nahoře slunce-světělá barva, dole země-temná barva.

Strop jídelny v mateřské školce Sorsum. Motiv centruje pozornost a zároveň dává prostoru svou geometrickou členitost dynamiku.

Budova dílen v camphillu Orion v holandském Rotterdamu.

Keramická dílna v Orionu. Arteterapie je selevování nádob ze střípků.

Mistrem dílny na obrázku je přímo postižený. Právě se tu vyrábějí dřevěná zvířátka vyřezávaná podle šablony z prkének.

DÍLNY
Srdcem camphillovských farem jsou dílny. Zde se odehrává to hlavní. Arteterapie farního prací přizpůsobenou schopnostem svěťenců.

SPOLEČENSKÉ SÁLY
Součástí většiny camphillů má svoje sály. Plní kulturní roli. Konají se zde setkání, oslavy, představení a různé formy společné zábavy ale i veřejných programů.

Jednací sál Weledy v Německu.

Společenský sál v camphillu na ostrově Texel v Holandsku.

ZAHRADY
K lidským sídlům patří upravené venkovní prostranství. Anthroposofické pojetí zahradních úprav vychází z o nejpřirozenějšího uspořádání rostlinných společenství. Na první pohled bujné porosty po bližším poznání promlouvají jako promyšlené doplňující se celky.

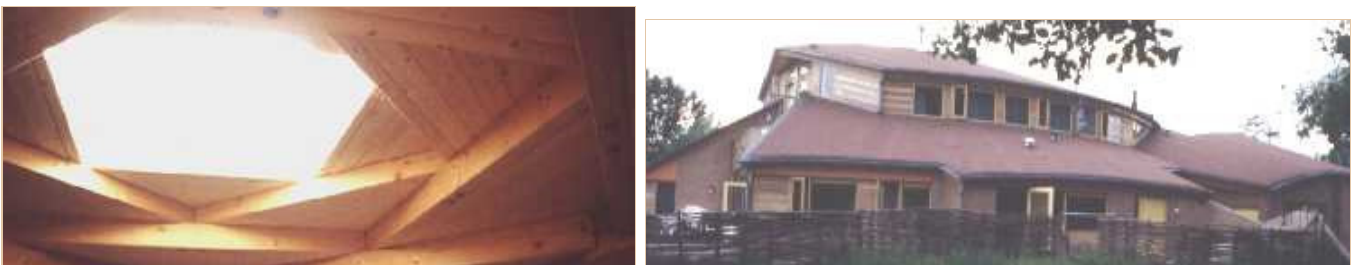
Koncepce spirálovitě tvarovaného pohorlí s rostlinami od vodopádů v jezírku až po suchohlině na kopečkách.

Odpočinkové místo v lavici. Místo setkávání a relaxace.

Bujná ale upravená vegetace převážně z bylin v městském parku v rámci rozptýlených budov camphillu Orion v Rotterdamu. Postaví se zde při práci na pozemku běžné setkávání s obyvateli okolního osídlení.

Volná parková úprava hřbitova v camphillu Devon komunity na jihovýchodě Anglie.

Zelená plocha na Texelu.

Hra venku, stan - symbol ochrany.

POKOJE
Jsou privátní zónou jednotlivce. I důležité součástí stavby. Osobní prostor je předpokladem kvalitního odpočinku, relaxace a dalšího přírodního rozvoje individuality obyvatele.

POLE A ZEMĚDĚLSTVÍ
Součástí většiny camphillů jsou zemědělské farmy. Práci na poli se naplňuje terapeutické i ekonomické funkce komunity. Podstatný je zde fakt ztotožnění se s významem zemědělské plodiny - základu lidské potraviny.

PRODEJNY
Malé obchůdky s výrobky plní v camphillech svou společenskou i ekonomickou roli.

VLASTNOSTI ANTHROPOSOFICKÉ LITERATURY
Hlavní důležité vlastnosti, které jsou antroposofickým typem architektury vyjadřovány, jsou tedy: vztah k rytmu jakým člověk vnímá prostor a vztah k cyklickému a rytmu přírody - k vesmíru. Anthroposofická architektura svými formami člověku pomáhá lépe nalézt jeho místo v prostoru, usnadňuje mu pobyt a pohyb. A to hned několika způsoby.

Protože vnímáme prostor v pojmech jako nahoře a dole, vlevo a vpravo, tma a světlo či hranatá a oblá, nabízí těla těchto staveb snadno uchopitelné vjemy a z nich plynoucí orientační a manipulační s naším tělem v prostoru. Na první pohled nás často zaujmou zkosené rohy a otupené hrany, jakoby krystalické formy. Je to z několika důvodů. Jedním je vliv na naši pozornost. Existuje-li ostrý roh či kout, přitahuje pozornost. Pozornost není nic jiného než výdaj energie. Zjemnělá náročná a vyplněná rohy nám tedy zjemňují vjem, nechávají naši energii klouzat pohledem po tvarech. Nemusíme se zastavovat, můžeme rytmicky pokračovat svým přirozeným pohybem v prostoru nebo setrvat v klidu, aniž bychom ulpávali na hranicích tvarů.

Základní objemy hmot v přírodě jsou často vně i uvnitř tvořeny jakýmsi symbolicky řečeno sčrannými. Krystalickými formami. Omlinami ve světle rostlinné a živočišné. Dochází tím k zaozření, k zlidštění pravouhlého tvaru. Konečnou formou by byla koule či vejce - symbol celistvosti univerza.

Obchod v camphillu na jihovýchodě Anglie.

Další typickou vlastností antroposofických staveb je vztah tvaru jejich dispozice a orientace místností ke světovým stranám a k proměně dne a noci. Je to základní lidské vnímání prostoru podle kterého se podvědomně orientujeme.

Anthroposofické budovy mají vždy jednu ze svých stran otevřenou a více prostornou. Většinou je to obytná prostora orientovaná na jih. Vstupy, haly a méně využívané místnosti jako třeba koupelny a chodby jsou postaveny směrem k severu a často i do závěru. Člověku se tak nabízí možnost přirozeně souzrát s navenkem staveb a z něho vyplývající dynamiku pohybu. V konečném důsledku z takové koncepce zase vyplývá usnadnění pobytu - života v obytném prostoru.

tím že je přirozeně chápán ve smyslu aktivní a klidné strany domu, tedy dvora ke světovým stranám. Harmonická architektura dodává energii nejenom nám, ale i místu samému a jeho okolí.

Mimofádnou stavbou naplňující tyto principy je waldorfská mateřská školka v německém Sorsumu. Její prostory jsou dokumentovány na několika vystěhovaných záběrech. Působí impozantním dojmem. Její budova navržena architektem prof. G. Minkem z Kasselu je postavená z nepálené hlíny. Většina místností, je zakryta zazeněnými střešními. Objekt tedy velmi dobře splyvá s okolní přírodou. Prof. Mink je jedním z tvůrců, kteří zastávají ryze netechnicistní postoj k realizaci ekologické architektury. Ve svých návrzích staveb omezuje na minimum i technická solární zařízení. Vše řeší co nejpřirozenějším možným způsobem. Převážně použití nepálené hlíny je toho důkazem. Materiál na stavbu vzešel ze země a snadno se tam zase vrátí. Po bytem v takovém prostoru si uvědomujeme snadněji naši podstatu a vytváříme si bližší vztah k Zemi. Prostředí tohoto typu nám pomáhá být lépe "uzemněni", to znamená být lépe bezprostředně se rozhodovat. Zarostlé střechy výborně izolují a svým porostem se "stavějí" součástí naší přírody. Zadržují přirozené dešťovku a napomáhají tak koloběhu vody v krajině. Kupole mají co se týče obestavěného prostoru nejmenší plochu povrchu. Dochází zde tedy k minimalizaci tepelných ztrát.

Co se týče architektonické koncepce této stavby, je velmi jasná a čistá. Tvoří jí kruhový centrální prostor s obchozí chodbou na kterou navazují jednotlivé třídy mateřské školky. Ty mají vždy svoje dvě místnosti. Jednu zaklenutou centrální klenbu a kuchyň s jídelnou s trámovým stropem. Celé pojetí a estetické ztvárnění vychází z antroposofické filozofie. Budova je živým organismem. Má krásné měřítko a lidský rozměr. Jednotlivá oddělení mají několik dětských průchozí a okének. Interiéry a nábytek vztah k zemi. Barva směrem nahoru zesvětlová až do čirého cihlového tónu u horního světélku. Vzhůru je jemné nebe, dole hutná země. Zařítí vnímání vnějšku je tak podporováno i uvnitř stavby. Sled, rytmus, obrazy a nálady - to vše lze, jak je právě zde skvěle vidět, formou architektury vyjádřit. Jen se to prostě musí umět...

autor textu a fotografií: akad.arch. Oldřich Hožman